

สภาพทั่วไปของจังหวัดจันทบุรี

จันทบุรี เป็นจังหวัดหนึ่งในภาคกลางทางชายฝั่งทะเลตะวันออก ในอดีตเคยเป็นเมืองที่มีความสำคัญเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ชาติไทยอยู่เสมอหลายตอน เป็นจังหวัดที่มีความอุดมสมบูรณ์ สภาพดินฟ้าอากาศเอื้ออำนวยต่อการเกษตร ในบทนี้จะได้พิจารณาถึงสภาพความเป็นมาในประวัติศาสตร์ ลักษณะทางภูมิศาสตร์ โครงสร้างการปกครองและสังคม การเมือง และโครงสร้างทางเศรษฐกิจ

ประวัติความเป็นมา¹

เมืองจันทบุรี หรือที่เรียกกันว่า "จันทบูรณ" เดิมตั้งอยู่หน้าเขาสระบาปทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำจันทบุรี ปัจจุบันยังมีซากตัวเมือง กำแพงเมืองก่อด้วยศิลาแลงและเชิงเนินปรากฏอยู่ให้เห็นเป็นเค้าอยู่บ้าง สันนิษฐานว่าที่ตรงนั้นเคยเป็นเมืองขอมมาแต่โบราณ ต่อมาในสมัยกรุงศรีอยุธยาได้มีการย้ายตัวเมืองจากเมืองเดิมที่เขาสระบาป ตำบลคลองนารายณ์ มาสร้างเมืองใหม่ที่บ้านลุ่มซึ่งอยู่ทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำจันทบุรี เมืองจันทบุรีตั้งอยู่ที่ตำบลนี้จนกระทั่งสิ้นสมัยกรุงศรีอยุธยาในครั้งที่สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงกอบกู้เอกราชได้เคยยกพลมาตีเมืองจันทบุรีซึ่งตั้งอยู่ที่บ้านลุ่มนี้และใช้เป็นที่สะสมรีพลเพื่อกอบกู้เอกราชชาติไทยจากพม่า

ในสมัยรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ประเทศไทยเกิดกรณีพิพาทกับประเทศญวน ได้มีการสร้างบ่อนค้าและเมืองใหม่ที่บ้านเนินวง ตำบลบางกะจะ เมื่อสงครามระหว่างไทยกับญวนสงบลง พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงได้โปรดเกล้าฯ ให้ย้ายเมืองจันทบุรีจากเมืองใหม่กลับมาตั้งอยู่ที่เมืองเก่าตามเดิมและได้อพยพมาจนถึงทุกวันนี้

ใน พ.ศ. 2436 (ร.ศ. 112) ไทยกับฝรั่งเศสได้เกิดกรณีพิพาทกันด้วยเรื่องดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงไทยต้องเสียดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง และฝรั่งเศสได้ยึดเมืองจันทบุรีไว้เป็นประกัน ฝรั่งเศส

---

¹กระทรวงมหาดไทย, ประวัติมหาดไทยส่วนภูมิภาค จังหวัดจันทบุรี (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง, 2524), หน้า 20-41.

ได้ยึดเมืองจันทบุรีอยู่เป็นเวลาถึง 11 ปี ต่อมาเมื่อไทยทำสัญญายินยอมยกดินแดนส่วนหนึ่งของจังหวัดตราด ตลอดจนถึงจังหวัดประจันตคีรีเขตน์ให้แก่ฝรั่งเศสเพื่อแลกกับจังหวัดจันทบุรี ฝรั่งเศสจึงคืนเมืองจันทบุรีให้แก่ไทย

ลักษณะทางภูมิศาสตร์²

ขนาดและที่ตั้ง

จังหวัดจันทบุรีตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศไทย ระหว่างเส้นรุ้งที่ 12-13 องศาเหนือ และเส้นแวงที่ 101-102 องศาตะวันออก มีพื้นที่ทั้งหมดจำนวน 6,338 ตารางกิโลเมตร หรือ 3,961,250 ไร่ ห่างจากกรุงเทพฯ ประมาณ 245 กิโลเมตรโดยมีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง คือ

ทิศเหนือ	ติดต่อกับจังหวัดฉะเชิงเทราและปราจีนบุรี
ทิศใต้	ติดต่อกับอ่าวไทย
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับจังหวัดตราดและประเทศกัมพูชา
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับจังหวัดชลบุรีและระยอง

ลักษณะภูมิประเทศ

สภาพโดยทั่วไป ทางด้านทิศเหนือและทิศตะวันออกเป็นป่าไม้ ภูเขา และที่เนินสูงเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งอยู่สูงจากระดับน้ำทะเลราว 30-150 เมตร ส่วนทางด้านทิศใต้ซึ่งเป็นชายฝั่งมีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มซึ่งบางแห่งเป็นอ่าว แลลมและหาดทราย สูงจากระดับน้ำทะเล 1-5 เมตร

---

²สำนักงานจังหวัดจันทบุรี, บรรยายสรุปจังหวัดจันทบุรี (จันทบุรี : สำนักงานจังหวัดจันทบุรี, 2535).

ทรัพยากรธรรมชาติ

ทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญของจังหวัดจันทบุรีได้ดังนี้

ภูเขาที่สำคัญ ได้แก่ ภูเขาสระบาบ ภูเขาสอยดาว ภูเขาศิขณภู ซึ่งอุดมสมบูรณ์
ด้วยป่าไม้

แหล่งน้ำธรรมชาติ ประกอบด้วยแม่น้ำสำคัญ 4 สาย คือ

- แม่น้ำจันทบุรี มีต้นกำเนิดจากเขาสอยดาวใต้ในเขตอำเภอโป่งน้ำร้อนและเข
สามง่ามและเขาชะอมในเขตอำเภอมะขาม ไหลผ่านอำเภอเมืองจันทบุรีและออกสู่อ่าวไทยในเขต
อำเภอแหลมสิงห์

- แม่น้ำพังราด ประกอบด้วยลำน้ำสายสั้นในเขตอำเภอแกลง จังหวัดระยอง และ
อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี ไหลมาบรรจบกันที่อำเภอท่าใหม่ และไหลผ่านบ้านกงดิน อำเภอแกลง
จังหวัดระยองสู่บ้านปากน้ำพังราด ในเขตอำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี

- แม่น้ำเวฬุ มีต้นกำเนิดจากเขาชะอม เขามะกอก และเขาสระบาบไหลผ่าน
อำเภอขลุง และออกสู่ทะเลทางเกาะจิก

- คลองตะโหนด ประกอบด้วย 2 สาขา คือ สาขาค้นข้ายมีต้นกำเนิดจากเขา
สี่เสียดซึ่งไหลไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ และสาขาค้นขาวซึ่งมีต้นกำเนิดบริเวณเขาชะมูน เขา
ชะอม และเขาลำปลายพระเทศ ไหลมาบรรจบสาขาค้นข้าย ที่อำเภอท่าใหม่และไหลออกสู่ทะเลที่
บ้านแหมหนุ อำเภอท่าใหม่

ทรัพยากรธรณี ประกอบด้วยแร่ธาตุที่สำคัญจำนวน 4 ชนิด ได้แก่ แร่ทรายแก้ว และพลวง มี
การขุดค้นในบริเวณอำเภอท่าใหม่ แร่โมลิม - เคนม์ มีการขุดค้นในบริเวณอำเภอมะขาม แร่รัตนชาติ
(พลอย) มีการขุดค้นในเขตอำเภอเมือง อำเภอท่าใหม่ และอำเภอขลุง

ป่าไม้ จังหวัดจันทบุรีมีพื้นที่ป่าไม้ที่ได้ดำเนินการสงวนไว้จำนวน 20 ป่าเนื้อที่ทั้งสิ้นจำนวน
2,045,370.75 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 51.63 ของพื้นที่ทั้งหมดแยกเป็น

- ป่าสงวนแห่งชาติ จำนวน 18 ป่า เนื้อที่ 1,911,027.50 ไร่

- ป่าอุทยานแห่งชาติ จำนวน 2 ป่า เนื้อที่ 134,343.25 ไร่ และ นอกจากนี้

จังหวัดจันทบุรียังมีป่าซึ่งเตรียมการสงวนจำนวน 1 ป่า ได้แก่ ป่าโป่งน้ำร้อนจำนวนเนื้อที่
753,285.25 ไร่ ในจำนวนพื้นที่ป่าสงวนทั้งหมด มีผู้ได้รับอนุญาตให้เข้าทำประโยชน์จำนวน 33 ราย
เป็นจำนวนเนื้อที่ 28,615 ไร่ 3 งาน 4 ตารางวา

การใช้ประโยชน์ที่ดิน

ลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดิน สามารถแยกการใช้ประโยชน์ที่ดินในจังหวัดจันทบุรีตามสภาพภูมิศาสตร์ได้ 3 พื้นที่ คือ

- พื้นที่ตอนบน ประกอบด้วยพื้นที่ตอนบนของอำเภอท่าใหม่ อำเภอมะขาม อำเภอขลุง อำเภอโป่งน้ำร้อน และกิ่งอำเภอสอยดาว ซึ่งสภาพภูมิประเทศเป็นภูเขา ป่าไม้สลับด้วยที่ราบเชิงเขาและที่ราบระหว่างภูเขาใช้ประโยชน์ในการทำไร่หมุนเวียนสำหรับปลูกข้าวโพด และฝ้าย เป็นส่วนใหญ่ โดยมีการทำสวนผลไม้บ้างตามสภาพพื้นที่

- พื้นที่ตอนกลาง ประกอบด้วยพื้นที่เหนือ - ใต้ของทางหลวงสายสุขุมวิทในเขตอำเภอท่าใหม่ อำเภอขลุง อำเภอเมือง และตอนบนของอำเภอแหลมสิงห์ ซึ่งสภาพภูมิประเทศเป็นที่ราบมีภูเขาสลับบ้างเล็กน้อยใช้ประโยชน์ในการทำสวนผลไม้ สวนยางพารา และการค้าขาย

- พื้นที่ตอนล่าง ประกอบด้วยพื้นที่ตอนล่างของอำเภอท่าใหม่ อำเภอเมือง อำเภอขลุง อำเภอเมือง และตอนบนของอำเภอแหลมสิงห์ ซึ่งสภาพภูมิประเทศเป็นที่ราบใกล้ชายฝั่งทะเลสลับด้วยภูเขาขนาดย่อม และป่าชายเลนที่อุดมสมบูรณ์ใช้ประโยชน์ในการทำนา ทำสวนผลไม้ การประมง และการเพาะเลี้ยงชายฝั่ง

ขนาดและเนื้อที่การใช้ประโยชน์ที่ดิน จากจำนวนพื้นที่ทั้งหมด 3,961,250 ไร่ แบ่งเป็นการใช้ประโยชน์ที่ดินที่สำคัญ 3 ประเภท คือ

1. พื้นที่การเกษตรมีจำนวนประมาณ 1,490,419 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 37.63 ของพื้นที่ทั้งหมด พืชที่สำคัญในการเพาะปลูกมีจำนวน 4 ประเภทเรียงตามลำดับ จำนวนพื้นที่ที่ถูกใช้ประโยชน์ได้ ดังนี้

- ไม้ผล มีพื้นที่การเพาะปลูกจำนวน 979,057 ไร่
- พืชไร่ มีพื้นที่เพาะปลูกจำนวน 417,716 ไร่
- ข้าว มีพื้นที่เพาะปลูกจำนวน 90,396 ไร่
- พืชผัก มีพื้นที่เพาะปลูกจำนวน 3,350 ไร่

2. พื้นที่ดินเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าอุทยานแห่งชาติมีเนื้อที่ทั้งหมด 2,045,370.75 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 51.63 ของพื้นที่ทั้งหมด

3. พื้นที่ที่อยู่อาศัย อุตสาหกรรม การเลี้ยงสัตว์ และพื้นที่ว่างเปล่า จำนวน 425,360.25 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 10.74 ของพื้นที่ทั้งหมด

โครงสร้างการปกครองและสังคม

ประชากร

ในเดือนพฤษภาคม 2535 จังหวัดจันทบุรีมีประชากรรวมทั้งสิ้น 443,373 คน จำนวนบ้าน 102,713 หลัง แยกเป็นประชากรชายจำนวน 225,735 คน และหญิงจำนวน 217,638 คน โดยมีประชากรอาศัยอยู่ในเขตเทศบาลจำนวน 59,627 คน หรือร้อยละ 13.45 และมีประชากรอาศัยอยู่ในชนบทนอกเขตเทศบาลจำนวน 383,746 คน หรือร้อยละ 83.55 ความหนาแน่นของประชากรโดยเฉลี่ยทั้งจังหวัดเท่ากับ 69.95 คนต่อพื้นที่ 1 ตารางกิโลเมตร

การแบ่งเขตการปกครอง

จังหวัดจันทบุรีจัดรูปการปกครอง และการบริหารราชการเป็น 3 รูปแบบ คือ

การบริหารราชการส่วนภูมิภาค ซึ่งจัดรูปแบบการปกครองและบริหารราชการออกเป็น 2 ระดับ คือ

1. จังหวัด ประกอบด้วยส่วนราชการประจำจังหวัดทั้งสิ้น 29 ส่วนราชการ มีสำนักงานจังหวัดเป็นส่วนราชการกลางในการบริหารราชการ และเป็นศูนย์ประสานกับส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจและเอกชน

2. อำเภอ ประกอบด้วยส่วนราชการประจำอำเภอ รวม 7 อำเภอ และ 2 กิ่งอำเภอ 69 ตำบล 628 หมู่บ้าน (โปรดดูตารางที่ 3.2 ประกอบ)

การบริหารราชการส่วนกลาง ประกอบด้วยส่วนราชการสังกัดส่วนกลาง ปฏิบัติงานในพื้นที่ของจังหวัดจันทบุรีรวม 97 ส่วนราชการ และส่วนราชการที่เป็นรัฐวิสาหกิจ จำนวน 23 แห่ง

การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย

(1) องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง

(2) เทศบาล จำนวน 3 แห่ง คือ เทศบาลเมืองจันทบุรี เทศบาลตำบลท่าใหม่

เทศบาลตำบลขลุง

ตารางที่ 3.1 จำนวนประชากรในจังหวัดจันทบุรี

อำเภอ/กิ่งอำเภอ/เทศบาล	จำนวนประชากร (คน)		
	ชาย	หญิง	รวม
อำเภอเมืองจันทบุรี	33,854	33,327	67,181
เทศบาลเมืองจันทบุรี	19,695	19,994	39,689
อำเภอท่าใหม่	27,016	26,973	53,989
เทศบาลตำบลท่าใหม่	4,978	5,045	10,023
อำเภอขลุง	22,792	20,614	43,406
เทศบาลตำบลขลุง	4,848	5,067	9,915
อำเภอมะขาม	22,993	22,844	45,837
อำเภอโป่งน้ำร้อน	15,088	13,670	28,758
อำเภอแหลมสิงห์	16,799	15,877	32,676
อำเภอสอยดาว	26,884	24,506	51,390
กิ่งอำเภอแก่งหางแมว	16,738	15,515	32,253
กิ่งอำเภอนายายอาม	14,050	14,206	28,256
รวม	225,735	217,638	443,373

ที่มา : ที่ทำการปกครองจังหวัดจันทบุรี

ตารางที่ 3.2 การแบ่งเขตการปกครองจังหวัดจันทบุรี

อำเภอ/กิ่งอำเภอ	เนื้อที่ (ตร.กม.)	ตำบล	หมู่บ้าน	เทศบาล	สุขาภิบาล
อำเภอเมืองจันทบุรี	253.093	9	95	1	5
อำเภอท่าใหม่	611.866	12	116	1	1
อำเภอขลุง	756.038	11	84	1	-
อำเภอมะขาม	1,310.322	10	88	-	1
อำเภอโป่งน้ำร้อน	889.843	5	36	-	1
อำเภอแหลมสิงห์	190.814	7	64	-	2
อำเภอสอยดาว	770.948	5	48	-	1
กิ่งอำเภอแก่งหางแมว	1,154.076	5	39	-	-
กิ่งอำเภออำเภอนายายอาม	401.000	5	58	-	1
รวม	6,338	69	628	3	12

ที่มา : ที่ทำการปกครองจังหวัดจันทบุรี

(3) สุขาภิบาล 12 แห่ง คือ สุขาภิบาลจันทนิมิต อ.เมือง สุขาภิบาลท่าช้าง อ.เมือง สุขาภิบาลบางกะจะ อ.เมือง สุขาภิบาลพลับพลาณารายณ์ อ.เมือง สุขาภิบาลหนองบัว อ.เมือง สุขาภิบาลหนองคล้า อ.ท่าใหม่ สุขาภิบาลปากน้ำแหลมสิงห์ อ.แหลมสิงห์ สุขาภิบาลพลิว อ.แหลมสิงห์ สุขาภิบาลมะขาม อ.มะขาม สุขาภิบาลโป่งน้ำร้อน อ.โป่งน้ำร้อน สุขาภิบาลทรายขาว อ.สอยดาว สุขาภิบาลนายายอาม กิ่งอ.นายายอาม

การเมือง

ประชาชนในจังหวัดจันทบุรี ให้ความสำคัญต่อการเมืองในทุกระดับในระดับปานกลางโดยมีสถิติข้อมูลเกี่ยวกับการเลือกตั้งที่ผ่านมาในระดับต่าง ๆ ดังนี้

สถิติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดจันทบุรี

(2518 - 2535)

พ.ศ.	จำนวน ส.ส. (คน)	จำนวน ราษฎร (คน)	ผู้มีสิทธิ เลือกตั้ง (คน)	ผู้มาใช้สิทธิ เลือกตั้ง (คน)	ผู้มาใช้สิทธิ เลือกตั้ง (%)	บัตรเสีย (%)
2518	2	272,842	127,730	75,269	58.92	11.19
2519	2	288,423	133,064	71,785	53.95	3.54
2522	2	321,590	150,415	63,269	42.06	3.92
2526	2	364,440	176,538	86,533	49.02	3.15
2529	3	378,677	213,734	126,487	59.18	3.69
2531	3	407,877	218,269	116,861	53.54	3.45
(มี.ค) 2535	3	440,044	261,968	144,344	55.10	3.52
(ก.ย) 2535	3	446,278	261,968	150,869	57.59	2.88

รายชื่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ปี พ.ศ. 2518 - 2535

พ.ศ.	ชื่อ - นามสกุล	สังกัดพรรค	คะแนน
2518	นายประภัทรพงศ์ เวชชาวิระ	ไท	26,522
	นายประหยัด ธรรมสาคร	ธรรมสังคม	21,931
2519	นายสมยศ ศิริพันธ์	ประชาธิปไตย	30,694
	พลโทกานต์ รัตนวราหะ	ธรรมสังคม	25,490
2522	นายจำเริญ ศรีสุวรรณ	-	20,407
	นายวิจิต ศุขะวิริยะ	กิจสังคม	20,121
2526	นางละออ วรรณทอง	ประชาเสรี	38,596
	นายวโรทัย ภิญโญสาสน์	ประชากรไทย	28,722
2529	นายวโรทัย ภิญโญสาสน์	ประชากรไทย	68,644
	นายธวัชชัย อนามพงษ์	ประชาธิปไตย	59,726
	นายประวัฒน์ อุตตะโมต	ประชาธิปไตย	52,662
	นายวโรทัย ภิญโญสาสน์	ประชากรไทย	87,966
2531	นายธวัชชัย อนามพงษ์	ประชากรไทย	72,967
	นายประวัฒน์ อุตตะโมต	ประชากรไทย	68,577
	นายวโรทัย ภิญโญสาสน์	ประชากรไทย	71,532
มี.ค. 2535	นายธวัชชัย อนามพงษ์	ประชากรไทย	72,436
	นายประวัฒน์ อุตตะโมต	ประชากรไทย	63,902
ก.ย. 2535	นายสมชาย นิยมกิจ	ประชาธิปไตย	61,819
	นายอานาจ เฟ่งจิตต์	ประชาธิปไตย	58,462
	นายประวัฒน์ อุตตะโมต	ชาติพัฒนา	53,193

การเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล พ.ศ. 2528 และ 2533

พ.ศ.	จำนวน เทศบาล	จำนวน ผู้สมัคร (คน)	จำนวน ส.ท. (คน)	ผู้มีสิทธิ เลือกตั้ง (คน)	ผู้มีมาใช้สิทธิ เลือกตั้ง (%)	บัตรเสีย (%)
พ.ศ. 2528	3	77	42	23,056	52.03	6.80
พ.ศ. 2533	3	77	42	28,854	51.23	5.82

การเลือกตั้งสมาชิกสภาจังหวัด พ.ศ. 2528 และ 2533

พ.ศ.	จำนวน ผู้สมัคร (คน)	จำนวน ส.จ. (คน)	จำนวน ราษฎร (คน)	ผู้มีสิทธิ เลือกตั้ง (คน)	ผู้มีมาใช้สิทธิ (%)	บัตรเสีย (%)
พ.ศ. 2528	53	24	374,540	120,328	51.61	3.62
พ.ศ. 2533	53	24	431,408	239,233	45.38	3.10

การศึกษา

ในปี 2534 จังหวัดจันทบุรีมีจำนวนโรงเรียนและสถานการศึกษาของรัฐและเอกชนทั้งสิ้น 272 แห่ง จำนวนครูทำการสอน 3,552 คน จำนวนนักเรียน 73,755 คน แยกเป็นการศึกษาระดับต่าง ๆ ดังนี้

ระดับการศึกษา	จำนวน			
	โรงเรียน	ห้องเรียน	ครูทำการสอน	นักเรียน
1. ระดับก่อนประถมศึกษา	157	325	338	8,171
2. ระดับประถมศึกษา	98	2,097	2,465	52,099
3. ระดับมัธยมศึกษา	17	330	749	13,485
รวม	272	2,752	3,552	73,755

ศาสนา

ประชากรในจังหวัดจันทบุรีส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ โดยในจำนวนประชากรทั้งหมด ประมาณร้อยละ 94.55 นับถือศาสนาพุทธ, ร้อยละ 5.00 นับถือศาสนาคริสต์, ร้อยละ 0.30 นับถือศาสนาอิสลาม และประมาณร้อยละ 0.42 นับถือศาสนาพราหมณ์ ฮินดู ซิกข์ และอื่น ๆ

จังหวัดจันทบุรีมีวัดทั้งหมดจำนวน 245 แห่ง พระภิกษุจำนวน 3,760 รูป

การคมนาคมขนส่ง

จันทบุรีมีการคมนาคมขนส่งทางบกที่สะดวก รวดเร็ว ถนนสภาพดี สามารถติดต่อกับกรุงเทพฯ และจังหวัดอื่น ๆ ได้ทุ่ทุ้งกาล ดังนี้

จันทบุรี - กรุงเทพฯ (เส้นทางเดิม)

ระยะทาง 330 กิโลเมตร

จันทบุรี - กรุงเทพฯ (เส้นทางใหม่)

ระยะทาง 250 กิโลเมตร

จันทบุรี - ชลบุรี (เส้นทางเดิม)	ระยะทาง 235 กิโลเมตร
จันทบุรี - ชลบุรี (เส้นทางใหม่)	ระยะทาง 155 กิโลเมตร
จันทบุรี - ระยอง	ระยะทาง 109 กิโลเมตร
จันทบุรี - ตราด	ระยะทาง 67 กิโลเมตร
จันทบุรี - ปราจีนบุรี	ระยะทาง 265 กิโลเมตร
จันทบุรี - บุรีรัมย์	ระยะทาง 425 กิโลเมตร
จันทบุรี - นครราชสีมา	ระยะทาง 320 กิโลเมตร

สำหรับการคมนาคมภายในจังหวัด จากอำเภอเมืองไปยังอำเภอต่าง ๆ มีรถโดยสารขนาด เล็กประจำทาง 13 เส้นทาง ส่วนในตัวอำเภอเมืองมีรถโดยสารขนาดเล็กไม่ประจำทาง บริการใน อัตราจ้างเหมา

การสื่อสาร

จังหวัดจันทบุรีมีบริการด้านการสื่อสาร ดังนี้

(1) โทรศัพท์ ในจังหวัดมีเปิดบริการโทรศัพท์แก่ประชาชน 3 ชุมสาย คือ ชุมสายโทรศัพท์อำเภอเมือง ชุมสายโทรศัพท์อำเภอท่าใหม่ และชุมสายโทรศัพท์อำเภอขลุง รวมจำนวน 6,000 เลขหมาย บริการส่วนราชการ 218 เลขหมาย ธุรกิจ 1,585 เลขหมาย บ้านพัก 3,199 เลขหมาย สาธารณะท้องถิ่น 44 เลขหมาย และสาธารณะทางไกล 24 เลขหมาย

(2) ไปรษณีย์ การให้บริการไปรษณีย์ - โทรเลข ในจังหวัดจันทบุรีมีดังนี้

- ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขประเภทรับ - จ่าย 10 ที่ทำการ
- ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขประเภทรับฝาก 1 ที่ทำการ
- ที่ทำการไปรษณีย์อนุญาตเอกชน 10 ที่ทำการ
- ที่รับส่งไปรษณีย์ตำบล 21 ที่ทำการ
- ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขรถยนต์เคลื่อนที่ 1 ที่ทำการ
- ร้านจำหน่ายตราไปรษณียากร 28 ร้าน

โครงสร้างทางเศรษฐกิจ

ในปี พ.ศ. 2532 จังหวัดจันทบุรีมีผลิตภัณฑ์มวลรวมตามราคาตลาดมูลค่า 9,439,352,000 บาท คิดเป็นรายได้ประชากร/หัว/ปี เป็นมูลค่า 24,019 บาท ประชากร ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านการเกษตรคือ ประมาณร้อยละ 80 ของประชากรทั้งหมด ประกอบอาชีพในภาคเอกชนประมาณ 14% และภาครัฐบาล 6% ซึ่งแยกตามลักษณะการประกอบอาชีพได้ดังนี้ คือ

ภาคการเกษตร

กสิกรรม เป็นภาคเศรษฐกิจที่ใหญ่ที่สุดของจังหวัด ซึ่งในปี 2534 สามารถให้ผลผลิตรวมเป็นจำนวนสูงประมาณ 1,294,363 ตัน และมีมูลค่าของผลผลิตรวมสูงกว่า 7 พันล้านบาท การเพาะปลูกที่สำคัญ มีดังนี้

ไม้ผลยืนต้น ถือเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญและทำรายได้ให้แก่จังหวัดสูงสุด โดยในปี 2534 มีพื้นที่เพาะปลูกทั้งสิ้น 979,057 ไร่ หรือร้อยละ 65.69 ของพื้นที่การเกษตรทั้งหมด ซึ่งเพิ่มจากปี 2533 จำนวน 30,122 ไร่ และมีผลผลิตรวมจำนวน 607,490 ตัน คิดเป็นมูลค่ารวมประมาณ 6,056 ล้านบาท ไม้ผลที่สำคัญของจังหวัด ได้แก่

- ยางพารา เป็นพืชเศรษฐกิจที่มีจำนวนเนื้อที่เพาะปลูกมากเป็นอันดับหนึ่ง โดยมีพื้นที่เพาะปลูกรวมจำนวน 433,166 ไร่ และมีผลผลิตรวม 51,540 ตัน คิดเป็นมูลค่า 824.6 ล้านบาท
- ทุเรียน เป็นพืชเศรษฐกิจที่ปลูกมากเป็นอันดับที่สอง แต่ทำรายได้ให้แก่จังหวัดเป็นอันดับหนึ่ง โดยมีพื้นที่เพาะปลูกทั้งสิ้น 213,318 ไร่ ใน มีผลผลิตรวม 263,746 ตัน คิดเป็นมูลค่า 2,373.7 ล้านบาท
- เงาะ เป็นพืชเศรษฐกิจที่ปลูกมากเป็นอันดับที่สาม มีเนื้อที่เพาะปลูกรวม 178,632 ไร่ มีผลผลิตรวม 211,003 ตัน คิดเป็นมูลค่า 1,731.5 ล้านบาท
- พริกไทย เป็นพืชเศรษฐกิจที่มีเนื้อที่เพาะปลูกทั้งสิ้น 22,187 ไร่ มีผลผลิตรวม 17,072 ตัน มูลค่า 443.8 ล้านบาท
- ผลไม้อื่น ๆ เช่น มังคุด ลางสาด มะพร้าว และอื่น ๆ มีเนื้อที่เพาะปลูกรวม 131,754 ไร่ มีผลผลิตรวมประมาณ 64,129 ตัน คิดเป็นมูลค่าประมาณ 682.5 ล้านบาท

2. พืชไร่ เป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญอีกประเภทหนึ่งของจังหวัด ซึ่งมีเนื้อที่เพาะปลูกในปี 2534 รวมทั้งสิ้น 417,716 ไร่ หรือร้อยละ 28.02 ของพื้นที่การเกษตรทั้งหมด มีผลผลิตประมาณ 655.133 ตัน คิดเป็นมูลค่ารวมประมาณ 909.7 ล้านบาทพืชไร่ที่สำคัญ ได้แก่

- ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มีเนื้อที่เพาะปลูกจำนวน 218,608 ไร่ มีผลผลิตรวม 149,746 ตัน คิดเป็นมูลค่า 404.3 ล้านบาท

- มันสำปะหลัง มีเนื้อที่เพาะปลูก 149,450 ไร่ มีผลผลิตรวม 355,392 ตัน คิดเป็นมูลค่า 284.3 ล้านบาท

- พืชไร่อื่น ๆ ได้แก่ ฝ้าย อ้อย สับปะรดและอื่น ๆ มีเนื้อที่เพาะปลูกรวม 49,658 ไร่ มีผลผลิตประมาณ 149,995 ตัน คิดเป็นมูลค่าประมาณ 221.1 ล้านบาท

3. ข้าว เป็นพืชเศรษฐกิจที่มีพื้นที่เพาะปลูกรวม 90,396 ไร่ หรือร้อยละ 6.06 ของพื้นที่การเกษตรทั้งหมด มีผลผลิตประมาณ 30,796 ตัน คิดเป็นมูลค่าประมาณ 123.2 ล้านบาท

4. พืชผัก มีพื้นที่เพาะปลูกรวม 3,350 ไร่ หรือร้อยละ 0.22 ของพื้นที่การเกษตรทั้งหมด

ข้อมูลพื้นที่การเกษตร ปี 2534

อำเภอ/กิ่งอำเภอ	พื้นที่การเกษตร (ไร่)				พื้นที่การเกษตร (ไร่)
	ไม้ผล	พืชไร่	ข้าว	พืชผัก	
เมืองจันทบุรี	54,537	204	6,180	65	60,986
ท่าใหม่	315,455	9,561	25,649	254	350,919
ขลุง	142,794	3,502	13,144	904	160,344
มะขาม	297,422	11,681	10,415	487	320,005
แหลมสิงห์	8,717	64	24,253	42	33,076
โปรงน้ำร้อน	39,184	187,652	2,015	823	229,674
กิ่ง อ.สอยดาว	48,592	167,449	1,523	655	218,229
กิ่ง อ.แก่งหางแมว	72,356	37,603	7,217	110	117,286
รวม	979,057	417,716	90,396	3,350	1,490,519

ที่มา : สำนักงานเกษตรจังหวัดจันทบุรี

การประมง จังหวัดจันทบุรีมีอาณาเขตติดต่อทะเลในพื้นที 4 อำเภอ คือ อำเภอเมืองจันทบุรี อำเภอท่าใหม่ อำเภอแหลมสิงห์ และอำเภอขลุง โดยมีผู้ประกอบการอาชีพด้านการประมงรวม 35,900 คนหรือ 11,947 ครัวรัว มีเรือประมงทั้งหมดประมาณ 740 ลำ ทำการประมง ทั้งน้ำจืดและน้ำเค็ม โดยมีท่าเทียบเรือประมง จำนวน 10 แห่ง และโรงงานอุตสาหกรรมสัตว์น้ำจำนวน 21 โรงงานรับผลิตผลเพื่อจำหน่ายและแปรรูป

นอกเหนือจากการประมงข้างต้น การเลี้ยงกุ้งกุลาดำเป็นอาชีพที่สำคัญซึ่งประชาชนภาวส่งให้ ความสนใจอาชีพหนึ่ง จังหวัดจันทบุรีมีผู้ประกอบการในดำนนี้ จำนวน 2,271 ราย มีเนื้อที่การเพาะเลี้ยงกุ้งรวม 121,022 ไร่ ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองจันทบุรี อำเภอท่าใหม่ อำเภอแหลมสิงห์ และอำเภอขลุง

ปริมาณการจับสัตว์น้ำ ปี 2534

อำเภอ/กิ่งอำเภอ	สัตว์น้ำเค็ม (ก.ก.)	สัตว์น้ำจืด (ก.ก.)
อำเภอเมืองจันทบุรี	3,932,000	1,259,800
อำเภอท่าใหม่	603,000	91,200
อำเภอแหลมสิงห์	22,543,000	14,600
อำเภอขลุง	165,757	5,250
รวม	27,243,757	1,497,850

ปลาสัตว์ การเลี้ยงสัตว์ในจังหวัดจันทบุรีกระจายอยู่ทั่วไปในลักษณะเป็นการเลี้ยงสัตว์แบบหลังบ้าน สำหรับการเลี้ยงในลักษณะฟาร์มในปี 2534 มีจำนวนทั้งสิ้น 134 แห่ง แยกตามประเภทได้ดังนี้

1. ฟาร์มสุกร	จำนวน 38 แห่ง (ตั้งแต่ 50 ตัวขึ้นไป)
2. ฟาร์มโค	จำนวน 11 แห่ง (ตั้งแต่ 30 ตัวขึ้นไป)
3. ฟาร์มกระบือ	จำนวน 2 แห่ง (ตั้งแต่ 500 ตัวขึ้นไป)
4. ฟาร์มไก่เนื้อ	จำนวน 33 แห่ง (ตั้งแต่ 500 ตัวขึ้นไป)
5. ฟาร์มไก่ไข่	จำนวน 9 แห่ง (ตั้งแต่ 500 ตัวขึ้นไป)
6. ฟาร์มเป็ดไข่	จำนวน 41 แห่ง (ตั้งแต่ 500 ตัวขึ้นไป)

นอกจากนี้ จังหวัดมีพื้นที่ ซึ่งเป็นทุ่งเลี้ยงสัตว์ จำนวน 71,197 ไร่

สถิติจำนวนสัตว์เลี้ยงในจังหวัดจันทบุรี ปี 2532 - 2534

ชนิดสัตว์เลี้ยง	จำนวน (ตัว)		
	พ.ศ. 2532	พ.ศ. 2533	พ.ศ. 2534
โค	4,948	9,314	9,592
กระบือ	6,450	5,697	4,321
สุกร	82,023	98,780	100,959
แพะ	56	133	442
แกะ	267	223	237
เป็ด	46,054	57,989	54,767
ไก่	673,739	569,664	601,846
ห่าน	1,301	776	964
ช้าง	7	4	9
ม้า	64	51	70

ที่มา : สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดจันทบุรี

ภาคอุตสาหกรรม

จังหวัดจันทบุรี มีโรงงานอุตสาหกรรมทั้งสิ้น 560 โรง จำนวนเงินทุนรวม 681.087 ล้านบาท และมีการจ้างแรงงานจำนวน 4,473 คน โรงงานอุตสาหกรรมส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรขนาดเล็ก เช่น อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์จากมันสำปะหลัง อุตสาหกรรมแปรรูปฝักและผลไม้ นอกจากนี้ ยังมีอุตสาหกรรมประเภทที่อาศัยวัตถุดิบจากธรรมชาติที่มีอยู่ทั่วไปในจังหวัด เช่น โรงงานผลิตเครื่องปั้นดินเผาและกระเบื้องเคลือบ อุตสาหกรรมเจียรนัยพลอย ส่วนอุตสาหกรรมในครอบครัวนอกจากการเจียรนัยพลอยที่มีอยู่ทั่วไปแล้ว ยังมีการทอเสื่อกก ช่างเขียน

เอกลักษณ์ของหัตถกรรมพื้นบ้านที่ไม่สามารถขยายเป็นโรงงานอุตสาหกรรมได้ เนื่องจากมีปัญหาด้านแรงงานและปริมาณของวัตถุดิบที่ลดลงทุกปี

จำนวนโรงงานอุตสาหกรรมแยกตามหมวดกิจการอุตสาหกรรม

หมวดกิจการอุตสาหกรรม	จำนวนโรงงาน	เงินทุน (ล้านบาท)	คนงาน (คน)
1. เกษตร	108	134.966	1,009
2. อาหาร	179	122.872	468
3. เครื่องดื่ม	1	0.100	8
4. แปรรูปไม้และผลิตภัณฑ์จากไม้	45	64.055	1,032
5. ผลิตภัณฑ์จากผ้า	-	-	-
6. วัสดุก่อสร้างและตกแต่ง	73	117.196	813
7. เคมี	6	13.614	41
8. บริการ	164	177.900	887
9. อื่น ๆ	14	50.384	215
รวม	590	681.087	4,473

ภาคพาณิชย์กรรม นอกจากผลผลิตทางการเกษตรแล้ว จังหวัดจันทบุรียังมีอาชีพการทำเหมืองพลอย เจียรไนพลอย และค้าพลอยซึ่งเป็นที่รู้จักทั่วไป และมีปริมาณการหมุนเวียนของเงินในธุรกิจนี้มาก ซึ่งเป็นผลทำให้การค้าของจังหวัดมีความคล่องตัวมาก และเศรษฐกิจเติบโตเร็ว ในเดือนธันวาคม 2534 มีการประกอบธุรกิจ การค้าต่าง ๆ ของจังหวัดจำนวน 3,633 แห่ง ประกอบด้วย

1. บริษัทจำกัด จำนวน 218 แห่ง
2. ห้างหุ้นส่วน จำกัด จำนวน 381 แห่ง
3. ห้างหุ้นส่วนสามัญ จำนวน 7 แห่ง
4. ร้านค้าเอกชน จำนวน 3,027 แห่ง

ธุรกิจการค้าของจังหวัดในปี 2534 มีการเจริญเติบโต คิดเป็นร้อยละ 20 เมื่อเปรียบเทียบกับการค้า
ในปี 2533